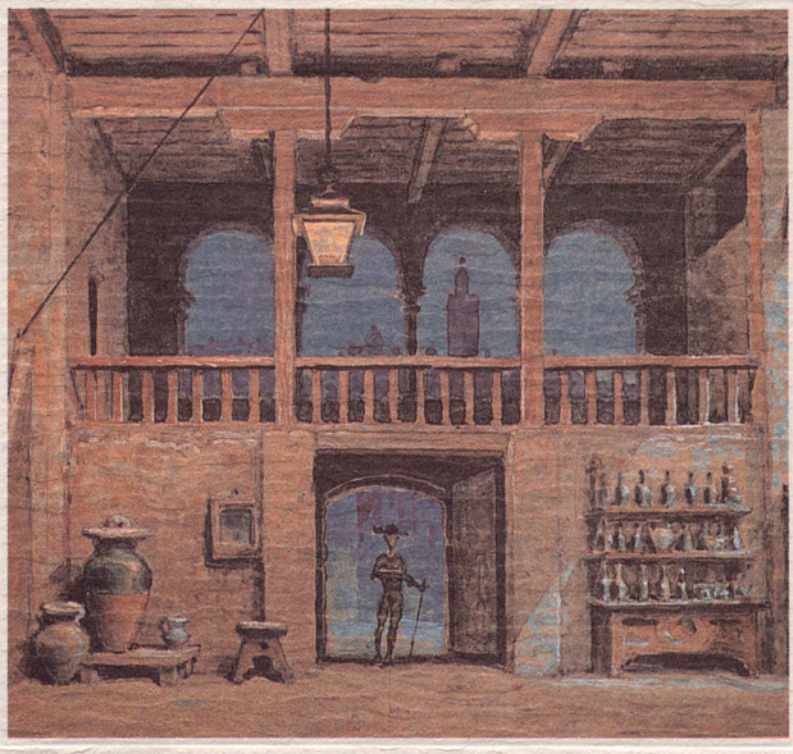

Paata Burchuladze

GRAN TEATRE DEL LICEU

GRAN TEATRE DEL LICEU

Temporada 1992-93

CONSORCI DEL GRAN TEATRE DEL LICEU

Generalitat de Catalunya
Ajuntament de Barcelona
Ministerio de Cultura
Diputació de Barcelona
Societat del Gran Teatre del Liceu

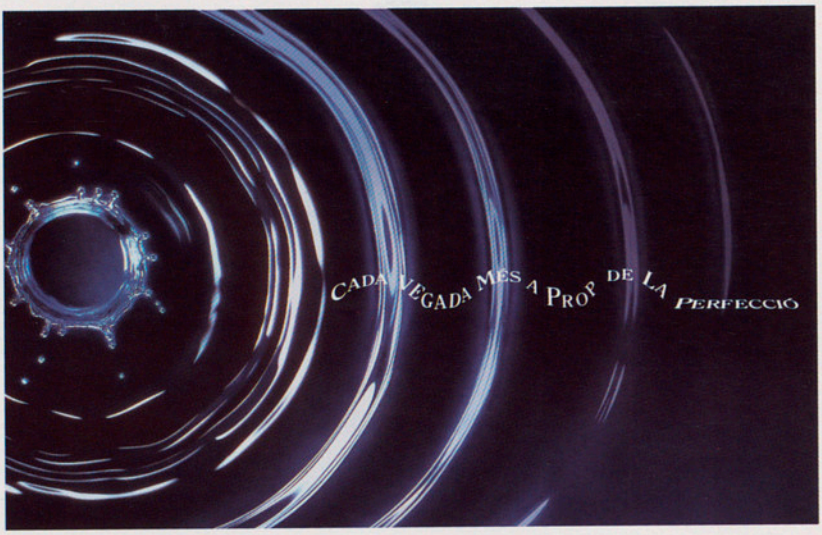

A PIONNER NOMÉS ENTENEM LA PERFECCIÓ EN TERMES DE PROGRÉS. D'EVOLUCIÓ. DE TECNOLOGIA. PER AIXÒ NO ENS CONFORMEM AMB L'EXTRAORDINÀRIA NITIDESA D'IMATGE DELS NOSTRES TELEVISORS I VÍDEOS. NI AMB LA PURESA I QUALITAT DE SO DELS NOSTRES EQUIPS D'ALTA FIDELITAT.

NI AMB LA MÀXIMA DEFINICIÓ ÀUDIO-VISUAL QUE OFEREIX EL LÀSER DISC. VOLEM ANAR A MÉS. PERQUÈ LA CLAU DE LA PERFECCIÓ RESIDEIX, PRECISAMENT, EN ESTAR CADA VEGADA MÉS A PROP. CADA VEGADA MÉS A PROP DE LA PERFECCIÓ EN IMATGE I SO.

PIONEER®

The Art of Entertainment

Concert

Paata Burchuladze

baix

Director d'orquestra **Elio Boncompagni**

ORQUESTRA SIMFÒNICA DEL
GRAN TEATRE DEL LICEU

Divendres, 2 de juliol, 21 h., funció núm. 41, torn A

En harmonia amb el Liceu.

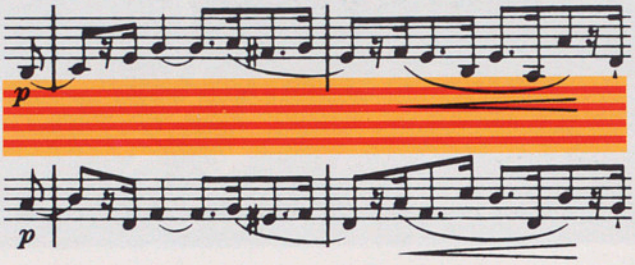

Iberia patrocina la temporada.

Aquest any, més que mai,
IBERIA dóna suport
a la música i als afeccionats
al "bel canto".
Perquè, un any més, IBERIA
serà al Gran Teatre
del Liceu.

IBERIA

Grupo INI

Programa

Giuseppe Verdi
(1813-1901)

I

La forza del destino	Obertura
Simon Boccanegra	«Il lacerato spirito» (Ària de Fiesco, pròleg)
I vespre siciliani	Obertura «O tu, Palermo» (Escena i ària de Procida, acte II)
Attila	Preludi «Mentre gonfiarsi l'anima» (Escena i ària d'Attila, acte I)

II

Nabucco	«Tu sul labbro dei veggenti» (Pregària de Zaccaria, acte II)
La Traviata	Preludi de l'acte III
Macbeth	«Come dal ciel precipita» (Gran escena de Banquo, acte II)
Luisa Miller	Obertura
Don Carlo	«Ella giammai m'amò» (Escena i cantabile de Filippo, acte IV)

Director d'orquestra **Elio Boncompagni**
Violí concertino **Jaume Francesch**

ORQUESTRA SIMFÒNICA DEL
GRAN TEATRE DEL LICEU

Materials musicals **G. Ricordi & Co. Spa., Milà**

Paata Burchuladze

Paata Burchuladze va néixer a Tibilisi, a la República de Geòrgia, l'any 1955. La seva mare era professora de cant i ell començà a cantar de molt petit. Estudià piano durant set anys i alhora va estudiar cant durant tres anys al Conservatori de Tibilisi. El primer paper operístic que interpretà, al taller d'òpera del Conservatori, fou el Mefistofeles de *Faust,* als vint-i-dos anys. Tot i ésser tan jove per cantar aquest paper tan difícil, ja cridà l'atenció sobre les seves possibilitats, fins al punt que el 1978 fou un dels quatre o cinc cantants de la C.E.I. que tots els anys són triats per poder estudiar a l'escola de cant de La Scala de Milà, en un intercanvi que permet que ballarins italians vagin a estudiar al Bolshoi de Moscou. A Milà va poder diferenciar com cal el cant italià del cant eslau, gràcies a l'ensenyament de professors com Giulietta Simionato, Beltrami i Müller.

Quan tornà a Geòrgia fou contractat com a membre permanent de l'Òpera de Tibilisi, on cantà molts papers, entre ells per primera vegada Gremin de *Ievgueni Onieguin* i el protagonista de *Borís Godunov.* L'any 1981 guanya el segon premi (el primer no fou concedit) al Concurs de Veus Verdianes de Busseto i el 1982 el primer premi del Concurs Txaikovski de Moscou, la qual cosa li permet d'actuar per primera vegada al Bolshoi de Moscou amb Leporello de *Don Giovanni* i *Borís Godunov.* Un dels membres del jurat del Concurs Txaikovski, britànic, parla d'ell amb entusiasme a uns agents, els quals li proporcionen una audició, gràcies a la qual és contractat al Covent Garden de Londres, on debuta l'any 1984 com a Ramfis de *Aida,* amb Katia Ricciarelli, Luciano Pavarotti i la direcció de Zubin Mehta, amb un èxit sorprenent (era pràcticament un desconegut a Occident), que fa que Harold Rosenthal escrigui a la revista «Opera» que «el millor cant de la nit l'oferí el baix rus Paata Burchuladze, que féu el seu debut al Covent Garden com a Ramfis. Té una veu enorme que emet molt bellament al costat d'una presència imponent. Dominà totes les escenes en les quals surt i fou, sens dubte, el millor Ramfis que jo he escoltat des d'Ezio Pinza».

Malgrat aquest primer gran èxit al Covent Garden, continuà pertanyent a l'Òpera de Tibilisi, que li ha permès d'actuar sovint com

a invitat a molts teatres de tot el món. A La Scala de Milà debutà l'any 1985, també amb Ramfis *(Aida),* i inaugurà la temporada 1985-86 amb Zaccaria de *Nabucco,* dirigit per Riccardo Muti (després ha tornat amb *I Lombardi* i *Simon Boccanegra).* Al Covent Garden ha tornat amb *Il barbiere di Siviglia, Borís Godunov, El príncep Igor* i *L'àngel de foc.* Al Metropolitan de Nova York ha interpretat *Aida, Il barbiere di Siviglia* i *Borís Godunov;* a l'Òpera de Viena *Luisa Miller, Borís Godunov* i *Khovantxina* (amb Claudio Abbado); l'any 1987 rep un dels premis de la Fundació Maria Callas i l'any següent canta el Commendatore de *Don Giovanni* al Festival de Salzburg, amb la direcció de Herbert von Karajan.

Altres actuacions importants de la seva carrera han estat el *Requiem* de Verdi amb Pavarotti, *Borís Godunov, Mefistofele* i *Luisa Miller* a Filadèlfia; *Mefistofele* al Margherita de Gènova, en una polèmica producció de Ken Russell; *Ernani* al Festival de Bregenz; *Nabucco,* en concert, al Carnegie Hall de Nova York, amb la direcció de Riccardo Muti; *Nabucco* a l'Arena de Verona; *Mefistofele* al San Carlos de Lisboa i *Borís Godunov* a l'Òpera de París i a Munic, *Nabucco* al Japó amb la companyia de La Scala, etc.

Especialitzat en el repertori rus, però també en l'italià, actua així mateix a les més importants sales de concert, amb orquestra o en recitals, en els quals destaquen les seves interpretacions d'obres de Rachmaninov i Musorgski.

A l'estat espanyol ha cantat a Madrid i al Festival de Peralada, però ara és la primera vegada que ho fa al Gran Teatre del Liceu.

Discografia

Recital amb escenes i àries d'òperes de Musorgski i Verdi. Dir.: Edward Downes. DECCA.

Recital amb cançons de Dargomiski, Txaikovski, Borodin, Rubinstein, Arenski i Glinka. Piano: Ludmila Ivanova. DECCA.

Verdi: Ramfis *(Aida)*. Dir.: Lorin Maazel. DECCA

Mozart: Commendatore *(Don Giovanni)*. Dir.: Herbert von Karajan. DEUTSCHE GRAMMOPHON.

Verdi: Padre Guardiano *(La forza del destino)*. Dir.: Giuseppe Sinopoli. DEUTSCHE GRAMMOPHON.

Txaikovski: Príncep Gremin *(Ievgueni Onieguin)*. Dir.: James Levine. DEUTSCHE GRAMMOPHON.

Rossini: Don Basilio *(Il barbiere di Siviglia)*. Dir.: Giuseppe Patanè. DECCA.

Verdi: Jacopo Fiesco *(Simon Boccanegra)*. Dir.: Georg Solti. DECCA.

Verdi: Sparafucile *(Rigoletto)*. Dir.: Riccardo Muti. EMI.

Musorgski: Dosifei *(Khovantxina)*. Dir.: Claudio Abbado. DEUTSCHE GRAMMOPHON.

Elio Boncompagni

Estudià violí al Conservatori Cherubini de Florència, on també es diplomà en composició. Fou deixeble, en direcció d'orquestra, de Franco Ferrara i guanyà el primer premi del Concurs Internacional de la RAI de Milà i un premi de Ràdio Holanda. Ha estat invitat a dirigir moltes orquestres italianes (entre d'altres, l'Acadèmia Santa Cecília, les quatre de la Rai, Maggio Fiorentino, Fenice de Venècia, Trieste, Nàpols i Palerm). També ha dirigit les orquestres de la ràdio de Zuric, París, Lausana, Brussel·les i Madrid.

Desenvolupà un repertori operístic com a assistent de Tullio Serafin i debutà a Bolonya amb *Don Carlo*. Ha estat director estable al Théâtre La Monnaie de Brussel·les i dirigí la *tournée* de l'Òpera Reial d'Estocolm a la Deutsche Staatsoper de Berlín amb *Un ballo in maschera* i *Carmen*. En l'àmbit simfònic ha dirigit concerts a Viena (Simfònica de Viena), Londres (Simfònica de Londres), Nuremberg, Wiesbaden, Linz, Varsòvia i Cracòvia. Com a director d'òpera ha estat invitat també per la Deutsche Oper de Berlín, Bayerische Staatsoper de Munic, Òpera de París, Colón de Buenos Aires, Zuric, San Carlos de Lisboa, Frankfurt, Bonn, Dortmund, Stuttgart, Wiesbaden, Marsella, Monte-Carlo, Varsòvia, etc. Durant tres anys fou director artístic i director estable de l'orquestra del Teatre San Carlo de Nàpols i també s'ha dedicat a la formació de joves directors als conservatoris de Perusa i Pesaro, i en cursos especials del Conservatori Reial de Brussel·les.

Ha col·laborat amb solistes de prestigi com Stern, Istomin, Arrau, Ciccolini, Casadesus, Gazzelloni, Fournier, Tortelier i Accardo. És membre de la Staatsoper de Viena, després de ser-ne director invitat. En aquest Gran Teatre del Liceu ha dirigit *Turandot* (1966-67) i *Lucia di Lammermoor* (1981-82).

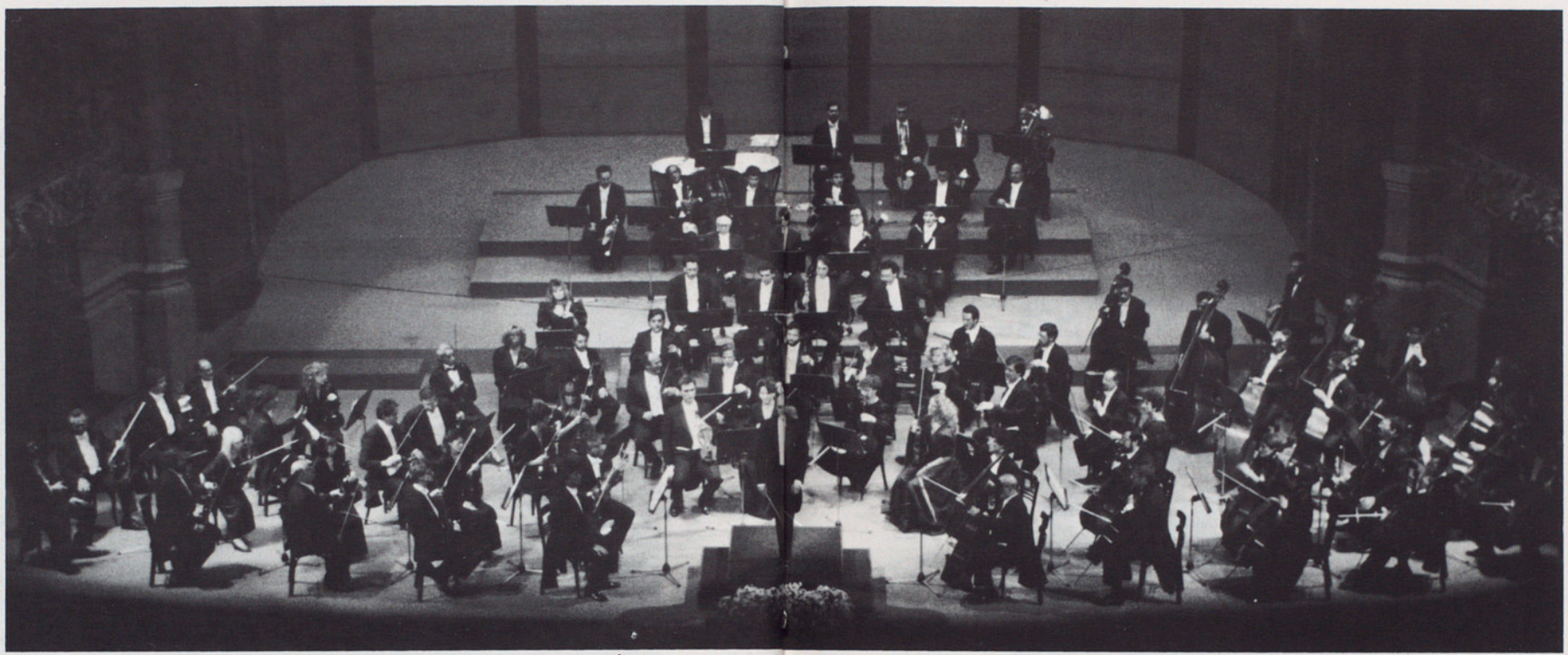

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

Des de la creació del Consorci del Gran Teatre del Liceu, la normalització de l'Orquestra, així com el millorament de la seva categoria simfònica, han estat propòsits principals en els plans de la nova etapa del Teatre. El treball que portà a terme el seu primer Director Titular, el mestre Eugenio M. Marco, donà ràpidament els bons fruits d'una memorable representació de *Lohengrin*, òpera amb la qual el Consorci iniciava la seva gestió en la Temporada 1981-82.

Insistint en aquell propòsit, l'Orquestra ha mantingut una línia de superació que li ha permès d'assolir un alt nivell de conjunció, havent-se efectuat una àmplia renovació dels instrumentistes i una notable modernització de la dotació d'instruments.

Un fet molt important en la renovació de l'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu fou la contractació, el mes de març de 1987, del mestre austríac Uwe Mund en qualitat de Director Titular de l'Orquestra. La seva presència és el resultat de l'èxit obtingut en la direcció de diferents òperes i en la inauguració de la Temporada 1985-86 amb l'estrena a Espanya de l'òpera *Moses und Aron* d'Arnold Schönberg. A partir de la seva incorporació al Teatre, un dels seus principals objectius ha estat dotar l'Orquestra d'un repertori simfònic (Bach, Montsalvatge, Txaikovski, Mussorgski, Mahler, Mozart, Brahms, Bruckner) a fi de donar-li un nou protagonisme.

Diferents directors invitats han treballat en el decurs d'aquests anys amb l'Orquestra Simfònica, i també amb el Cor, del Gran Teatre del Liceu, entre els quals cal citar els mestres Albrecht, Decker, Gatto, Gandolfi, Hollreiser, Kulka, Nelson, Perick, Rennert, Rudel, Steinberg, Weikert, Schneider, Varviso, Maag i Neumann.

Les actuacions a Madrid del Cor i l'Orquestra (Teatro Real, Palacio Real) han estat èxits dels quals la crítica en féu ressò laudatori, tal com succeí en les actuacions a les Arenes de Nîmes i al Teatre de l'Òpera de Ludwigshafen. Conjuntament amb el Cor, efectuà la presentació a París amb Lucrezia Borgia, que fou acollida amb gran èxit.

Un piano, un entrepà, un amic i una conversa.

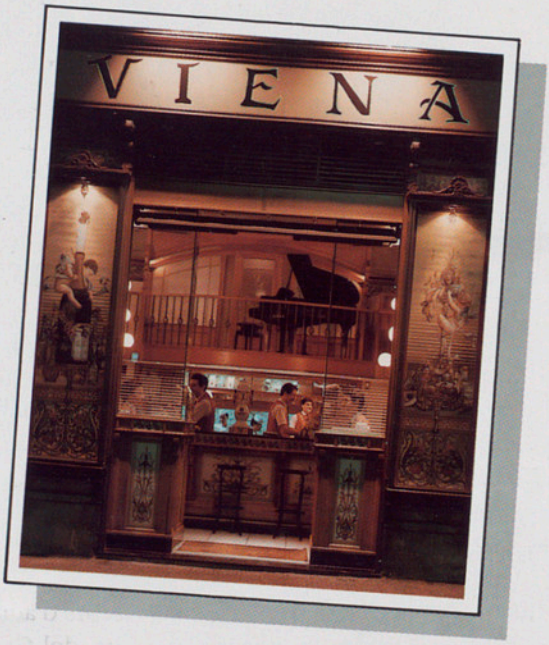

Gabriel Disseny

VIENA

Rambla dels Estudis,115

Per menjar bé, bo i ràpid.

Els baixos en les òperes de Verdi

Paata Burchuladze ofereix, en aquest concert de presentació, una mostra ben significativa de personatges creats per Giuseppe Verdi per a la corda de baix: Jacopo Fiesco *(Simon Boccanegra),* Procida *(I vespri siciliani),* el protagonista d'*Attila*, Zaccaria *(Nabucco),* Banquo *(Macbeth)* i Filippo II *(Don Carlo).* Si desordenem un xic el programa veurem que Burchuladze canta avui el primer gran paper verdià de baix (Zaccaria) i el darrer (Filippo II).

Tot respectant la cronologia de composició i estrena de totes les òperes de Verdi, veiem que els primers papers de baix que va escriure el mestre de Busseto són el del protagonista de *Oberto, conte di San Bonifacio* i dos papers qualificats per a baix còmic a *Un giorno di regno.* Fins a la tercera òpera, *Nabucco,* no sorgeix el primer gran paper de baix en la producció verdiana, Zaccaria. És un paper de personatge noble i amb autoritat, gran pontífex dels hebreus i que ja demana una veu important, d'una gran extensió, que canti amb força i temperament i que també domini l'estil «cantabile» de Verdi (avui, Paata Burchuladze canta «Vieni, o levita...Tu sul labbro dei veggenti», de l'acte segon, moment d'una certa simplicitat al costat d'altres del mateix personatge, més brillants, però ben difícil i en la gran línia verdiana).

Després, encara en l'estil primerenc de Verdi, Pagano *(I Lombardi)* és un paper que també interpreten barítons i Silva *(Ernani)* és un altre dels grans personatges entre els baixos verdians, perquè el vell i ofès noble espanyol ha de mostrar una gran línia (fantàstica l'ària «Infelice e tuo credevi») i també un ventall una mica més ampli de matisos que Zaccaria, quan evoluciona cap a l'odi i la venjança.

Després de tres papers poc importants a *I due Foscari, Giovanna d'Arco* i *Alzira,* ve el personatge protagonista de *Attila,* un personatge fort, rude i brillant, amb una música del tot adient (si només hom coneix el personatge ja pot saber-se quin partit en treurà un Verdi de la primera època; sens dubte més que el Verdi posterior, més reflexiu i amb personatges més complexos). Paata Burchuladze canta avui «Mentre gonfiarsi l'anima», un dels moments millors i més brillants de *Attila.*

A *Attila* seguí *Macbeth*, en la qual el personatge de Banquo és relativament breu, però, abans de ser assassinat té un moment d'una gran bellesa, després del recitatiu «Studio il passo, mio figlio», amb l'ària «Come dal ciel precipita», model de la gran línia «cantabile» verdiana i que avui interpreta Paata Burchuladze.

En les vuit òperes que seguiren a *Macbeth*, allò més interessant rau en Massimiliano Mor *(I Masnadieri)* o amb el Comte Walter i Wurm *(Luisa Miller)*, que fins i tot canten un duet plegats. Pràcticament sense baix *Il Corsaro* i *Stiffelio*, comprimaris a *La battaglia di Legnano* i *La Traviata* i una mica més importants, tot i no arribant a primers papers, Sparafucile *(Rigoletto)*, amb l'ús notable del registre greu, i Ferrando *(Il Trovatore)*, només destacat en el primer quadre.

Amb Procida de *I vespri siciliani* comencen els personatges més atractius des del punt de vista teatral. Aquesta continguda set de venjança i les connotacions polítiques, al costat de la dignitat del personatge, en fan un paper molt atractiu, també perquè la música aprofundeix en aquestes característiques amb molta exactitud (Paata Burchuladze canta avui l'ària «O tu, Palermo», de l'acte segon, la primera intervenció del personatge, quan mostra la seva emoció en trepitjar una altra vegada la seva terra).

Jacopo Fiesco (*Simon Boccanegra*) és un altre gran personatge verdià. Tot i que entre el pròleg i l'acte primer passen uns quants anys, en el pròleg, sobretot en la meravellosaària «Il lacerato spirito», després del recitatiu «A te l'estremo addio», ja mostra en moments de gran dolor la noblesa del seu esperit aristocràtic. I la música de Verdi, en aquest fragment que avui interpreta Paata Burchuladze, és igualment noble i de línia aristocràtica.

Sam i Tom (*Un ballo in maschera*) juguen un paper important en l'acció, però no deixen de ser, quant a l'extensió i importància musical de les seves intervencions, uns papers secundaris. Molt més important, en canvi, és el Padre Guardiano (*La forza del destino*), un altre personatge noble, sempre serè i que, tot demanant una veu important, no pot mai excedir-se amb efectes vocals espectaculars).

I arribem al personatge cim entre tots els papers que Verdi va escriure per a la corda de baix: Filippo II de *Don Carlo*. El personatge és complex (l'amor impossible, la política, les raons d'estat,

Giuseppe Verdi, dirigint

els problemes amb el fill, els imperatius de l'Inquisidor) i troba en la música de Verdi un tractament absolutament mestrívol. El moment de gran soledat del monarca més poderós, «Ella giammai m'amò», que avui interpreta Paata Burchuladze, és una meditació impressionant per la seva profunditat i la seva bellesa. La veu ha de ser la mateixa dels grans personatges anteriors, però l'artista ha de ser molt més madur per poder palesar com cal els sentiments del personatge.

Després de Filippo poca cosa ja podia fer Verdi amb la corda de baix. Només restaven Ramfis i Il Re (*Aida*), personatges de no massa durada en les seves intervencions, tot i que Ramfis proporcionà a Burchuladze un dels seus primers grans èxits internacionals, al Covent Garden de Londres. Després, només Ludovico (*Otello*), un personatge episòdic, i Pistola (*Falstaff*), només una peça de la gran comèdia final.

Com va dir el mateix Burchuladze a Helena Matheopoulos, per cantar Verdi i Puccini «una veu bonica és indispensable, mentre en Bellini un se salva si canta molt bé. Des del punt de vista vocal el més fàcil de cantar és Verdi, perquè la seva música és molt bella i està ben escrita i perquè entenia als cantants. Per a un baix, per exemple, és més fàcil cantar un fa sobre el pentagrama en Verdi que no en cap altre compositor, perquè, gràcies al seu coneixement de la veu, fa més fàcil arribar fins allí».

Pau Nadal

Casa fundada el 1886

Major de Sarrià, 57
Tel. 203 07 14

Pl. de Sarrià, 9 i 10
Tel. 203 04 73

08017 Barcelona

Los bajos en las óperas de Verdi

Paata Burchuladze ofrece, en este concierto de presentación, una significativa muestra de personajes creados por Giuseppe Verdi para la cuerda de bajo: Jacopo Fiesco (*Simon Boccanegra*), Procida (*I vespri siciliani*), el protagonista de *Attila*, Zaccaria (*Nabucco*), Banquo (*Macbeth*) y Filippo II (*Don Carlo*). Si desordenamos un poco el programa, veremos que Burchuladze canta hoy páginas del primer gran papel verdiano de bajo (Zaccaria) y también del último (Filippo II).

Respetando la cronología de composición y estreno de todas las óperas de Verdi, vemos cómo los primeros papeles de bajo que escribió el maestro de Busseto son el del protagonista de *Oberto, conte di San Bonifacio* y dos papeles calificados como de bajo cómico en *Un giorno di regno*. Hasta la tercera ópera, *Nabucco*, no surge el gran papel de bajo en la producción verdiana, Zaccaria. Es un papel de personaje noble y con autoridad, gran pontífice de los hebreos y que ya pide una voz importante, de gran extensión, que cante con fuerza y temperamento y que también domine el estilo «cantabile» de Verdi (hoy, Paata Burchuladze canta «Vieni, o levita... Tu sul labbro dei veggenti» del segundo acto, momento de una cierta simplicidad -al lado de otras intervenciones del mismo personaje, más brillantes-, pero muy difícil y en la gran línea verdiana).

Después, todavía en el estilo temprano de Verdi, Pagano (*I Lombardi*) es un papel que también interpretan los barítonos, y Silva (*Ernani*) es otro de los grandes personajes confiados a los bajos verdianos, porque el viejo y ofendido noble español debe mostrar una gran línea (fantástica el aria «Infelice e tuo credevi» y también un abanico de matices un poco más amplio que Zaccaria cuando evoluciona hacia el odio y la venganza).

Después de tres papeles poco importantes en *I due Foscari, Giovanna d'Arco* y *Alzira*, un personaje fuerte, rudo y brillante, con una música completamente adecuada (si sólo se conoce el personaje ya se puede pensar qué partido sacará de él un Verdi de la primera época; sin duda mayor que el Verdi posterior, más reflexivo y con personajes más complejos). Paata Burchuladze canta

hoy «Mentre gonfiarsi l'anima», uno de los momentos mejores y más brillantes de *Attila*.

A *Attila* siguió *Macbeth*, en donde el personaje de Banquo es relativamente breve, pero, antes de ser asesinado, tiene un momento de una gran belleza, después del recitativo «Studia il passo, mio figlio», con el aria «Come dal ciel precipita», modelo de la gran línea «cantabile» y que hoy interpreta Paata Burchuladze.

En las ocho óperas que siguieron a *Macbeth*, lo más interesante radica en Massimiliano Mor (*I Masnadieri)* o en el conde Walter i Wurm (*Luisa Miller*), que incluso cantan un dúo. Prácticamente sin bajo, *Il Corsaro* y *Stiffelio*, comprimarios en *La battaglia di Legnano* y *La Traviata* y un poco más importantes, aun no alcanzando la importancia de los primeros papeles, Sparafucile (*Rigoletto*), con el uso notable del registro grave, y Ferrando (*Il Trovatore*), sólo destacado en el primer cuadro.

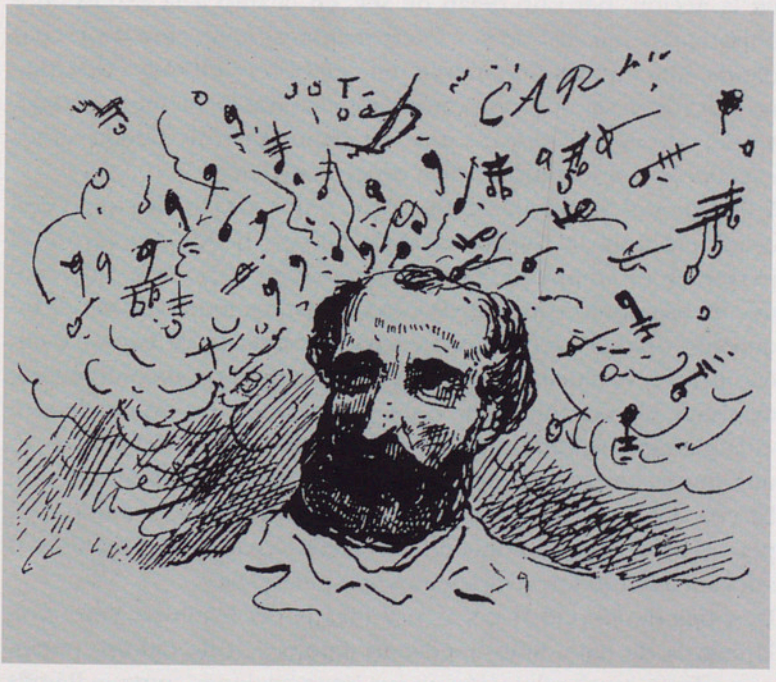

«Fertilitat del geni de Verdi»
Caricatura apareguda a la premsa francesa en l'estrena de *Don Carlo* (1867)

Con Procida de *I vespri siciliani* empiezan los personajes más atractivos desde el punto de vista teatral. Una contenida sed de venganza y las connotaciones políticas, junto a la dignidad del personaje, dan lugar a un papel muy atractivo, también porque la música profundiza con mucha exactitud en estas características (Paata Burchuladze canta hoy el aria «O tu, Palermo», del acto segundo, la primera intervención del personaje, cuando muestra su emoción al pisar su tierra).

Jacopo Fiesco (*Simon Boccanegra*) es otro gran personaje verdiano. Aunque entre el prólogo y el primer acto pasan unos cuantos años, en el prólogo, sobre todo en la maravillosa aria «Il lacerato spirito», después del recitativo «A te l'estremo addio», ya muestra, en momentos de gran dolor, la nobleza de su espíritu aristocrático. Y la música de Verdi, en este fragmento que hoy interpreta Paata Burchuladze, es igualmente noble y de línea aristocrática.

Sam y Tom (*Un ballo in maschera*) juegan un papel importante en la acción, pero no dejan de ser, en cuanto a la extensión e importancia musical de sus intervenciones, unos papeles secundarios. Mucho más importante, en cambio, es el Padre Guardiano (*La forza del destino*), otro personaje noble, siempre sereno, y que, aun necesitando de una voz importante, no puede nunca excederse con efectos vocales espectaculares.

Y llegamos al personaje cumbre entre todos los papeles que Verdi escribiera para la cuerda de bajo: Filippo II de *Don Carlo*. El personaje es complejo (el amor imposible, la política, las razones de estado, los problemas con el hijo, los imperativos del Inquisidor –papel escrito también para la cuerda de bajo–) y encuentra en la música de Verdi un tratamiento absolutamente magistral. El momento de gran soledad del monarca más poderoso, «Ella giammai m'amò», que hoy interpreta Paata Burchuladze, es una impresionante meditación por su profundidad y su belleza. La voz debe ser la misma de los grandes personajes anteriores, pero el artista debe ser mucho más maduro para poder manifestar adecuadamente los sentimientos del personaje.

Después de Filippo II poca cosa más podía hacer ya Verdi con la cuerda de bajo. Sólo quedaban Ramfis y Il Re (*Aida*), personajes de no mucha duración en sus intervenciones, aunque Ramfis proporcionó a Burchuladze uno de sus primeros grandes éxitos

internacionales, en el Covent Garden de Londres. Después, sólo Ludovico (*Otello*), un personaje episódico, y Pistola (*Falstaff*), sólo una pieza de la gran comedia final.

Como dijo el mismo Burchuladze a Helena Matheopoulos, para cantar Verdi y Puccini «una voz hermosa es indispensable, mientras que en Bellini uno se salva con sólo cantar muy bien. Desde el punto de vista vocal, Verdi es el más fácil de cantar, porque su música es muy hermosa y está bien escrita y porque entendía a los cantantes. Para un bajo, por ejemplo, es más fácil cantar un fa sobre el pentagrama en Verdi que en ningún otro compositor, porque, gracias a su conocimiento de la voz, hace más fácil llegar hasta allí».

Pau Nadal

Biografies i discografia: **Pau Nadal**

Art·Cor 2000

PUBLICITAT
AL SERVEI DE
LA MÚSICA

TRAFALGAR, 4, 11È. B I C TEL. (93) 268 35 00 / FAX (93) 268 48 29

Notes importants

En atenció als artistes i al públic en general, es prega la màxima puntualitat: no es permetrà l'entrada a la sala un cop començada la representació, ni verificar enregistraments, fotografies o filmar escenes de cap mena.
El Consorci del Gran Teatre del Liceu, si les circumstàncies ho reclamen, podrà alterar les dates, els programes o els intèrprets anunciats en aquest programa.
En compliment d'allò que disposa l'Article 92 del Reglament d'Espectacles, és prohibit de fumar als passadissos; hom ha d'utilitzar el saló del 1r pis i el vestíbul de l'entrada.

Accés pel carrer Sant Pau, núm. 1, bis, d'ús exclusiu per a minusvàlids. Tel. 318 91 22.

Portada:
Maurici Vilomara (1848-1930). Esbós escenogràfic per a l'acte segon de *Carmen,* de Bizet: La Taverna de Lillas Pastia.
Gran Teatre del Liceu, atribuït a la producció del 1888, any de l'Exposició Universal de Barcelona. Arxiu del Centre d'Investigació, Documentació i Difusió de l'Institut del Teatre.

Programes. Edició i publicitat: Art·Co/2000

Disseny: Hernando Asociados

FUNDACIÓ
GRAN TEATRE DEL
LICEU

La Fundació privada Gran Teatre del Liceu s'ha creat amb una finalitat bàsica, que és la d'estimular les empreses del sector privat perquè contribueixin a la promoció i difusió de la Cultura, tal com és norma als països més desenvolupats.

En aquest sentit, les empreses que formen el primer Patronat i les que s'han anat adherint a la nova Fundació, ja sigui com a Protectores, Col·laboradores o Cooperadores, entenem que la societat catalana d'avui no pot desentendre's de la sort d'una institució tan arrelada a la vida cultural de Barcelona i tan representativa de la vida musical de Catalunya com és el Gran Teatre del Liceu.

Cal conservar i enfortir aquest llegat cultural, creat fa més de 150 anys sense cap altre impuls que no fos el que procedia d'una imparable il·lusió col·lectiva. Deixar ara el futur del Liceu a l'exclusiva responsabilitat de les institucions públiques equivaldria a una mena de deserció.

Per això us demanem que, en la mesura de les vostres possibilitats, us incorporeu a la tasca que ens hem imposat i que, tot associant el vostre nom al prestigi del nostre Gran Teatre, ajudeu a la realització dels seus projectes.

FUNDACIÓ
GRAN TEATRE DEL
LICEU

Presidenta d'Honor
S.M. LA REINA SOFIA

Patrons
GAS NATURAL SDG, S.A.
CAIXA DE CATALUNYA
CAIXA D'ESTALVIS I PENSIONS DE BARCELONA
AIGÜES DE BARCELONA
BANCO DE EUROPA
BANC DE SABADELL
GRUPO TORRAS
CONSORCI DEL GRAN TEATRE DEL LICEU

Protectors
ANGLO NAVAL INDUSTRIAL
BASSAT, OGILVY & MATHER
IBM
SEAT

Col·laboradors
NESTLÉ
ROCA RADIADORES

Cooperadors
BUFET BERGÓS
COOPERS & LYBRAND
EDITORIAL VICENS VIVES
ENIMONT IBERICA
MCS Marketing Comunicaciones y Servicios
RICARDO MOLINA, S.A.

Informació
Fundació Gran Teatre del Liceu
c/. Sant Pau, 1 bis
08001 Barcelona
Telèfon 318 91 22

Art Co 2000 Romanyà/Valls Dip. Legal: B. 43.104 - 1992

BAGUÉS

JOIERIA

PASSEIG DE GRÀCIA, 41

TELÈFON 216 01 73

08007 BARCELONA

EL REGULADOR BAGUÉS

RAMBLA DE LES FLORS, 105

TELÈFON 317 19 74

08002 BARCELONA

42459-24